

Test jako narzędzie rozwijania kompetencji komunikacyjnych

Joanna Kołakowska

Problematyka dotycząca testowania w nauczaniu języków obcych budzi niezmiennie emocje wśród uczniów i nauczycieli. Wynik egzaminu często stanowi przepustkę do dalszego etapu kariery uczniowskiej i jest potwierdzeniem umiejętności pedagogicznych nauczyciela. Jeśli przyjrzymy się zagadnieniu bardziej wnikliwie, odkryjemy, że u podstaw samej idei testowania leży dążenie do pełniejszego rozwoju ocenianych umiejętności. Jednakże świadomość, że test może być także traktowany jako element procesu uczenia się, wymaga zmiany podejścia – uznania testowania za ważny czynnik rozwojowy i motywacyjny.

Obecnie nauczyciele języków obcych mają możliwość korzystania z licznych pomocy dydaktycznych, w tym testów i egzaminów językowych. Sięgają po nie chętnie, chociaż nie są one obowiązkowe. Przyczyny mogą być różne, ale u podstaw korzystania z zewnętrznych testów językowych leży zamiar wspomaganie procesu nauczania. Aby umiejętnie korzystać z tej „trampoliny” językowej, należy się zapoznać z korzyściami wynikającymi z certyfikacji zewnętrznej.

Testy wczoraj i dziś

Jednym z najstarszych testów językowych jest egzamin *Cambridge English: Proficiency* (CPE), który liczy już sobie 102 lata. Był on stworzony i przeprowadzany przez instytucję będącą odpowiednikiem dzisiejszego Cambridge English Language Assessment. Pierwsza sesja egzaminacyjna, która się odbyła w 1913 r., została przeprowadzona dla zaledwie trzech kandydatów, a egzamin trwał dziewięć godzin. Przystępujący do niego musieli się wykazać wiedzą i umiejętnościami z zakresu pisania po angielsku, tłumaczenia, wiedzy o literaturze angielskiej i znajomością fonetyki. Zdobyte ówczesnego

certyfikatu *Proficiency* dawało uprawnienia do nauczania języka w szkole:

The Certificate of Proficiency in English is designed for Foreign Students who desire a satisfactory proof of their practical knowledge of the language with a view to teaching it in foreign schools. The Certificate however is not limited to Foreign Students¹.

Dzisiejszy egzamin *Proficiency* trwa niecałe cztery godziny i obejmuje następujące komponenty: *Reading and Use of English*, *Writing*, *Listening* i *Speaking*. Kandydaci zdają egzamin w celu potwierdzenia swoich kompetencji językowych, nie tylko aby móc uczyć języka, ale także aby studiować i pracować w zawodach, w których wymagana jest bardzo dobra jego znajomość.

Jeszcze bardziej zmieniła się forma egzaminu. Poza znacząco skróconym czasem największym przemianom została poddana treść testu. Egzamin z początku XX wieku testował wiedzę, która jest dzisiaj wymagana od filologów. Jego odpowiednik z XXI wieku ma za zadanie sprawdzić umiejętność posługiwania się językiem angielskim na najwyższym poziomie jego

¹ Cytat pochodzi z Cambridge Assessment Group Archives: Bound Volumes: Cambridge Higher Local Exams, Papers June 1906-1915.

Cambridge English

A range of exams to meet different needs

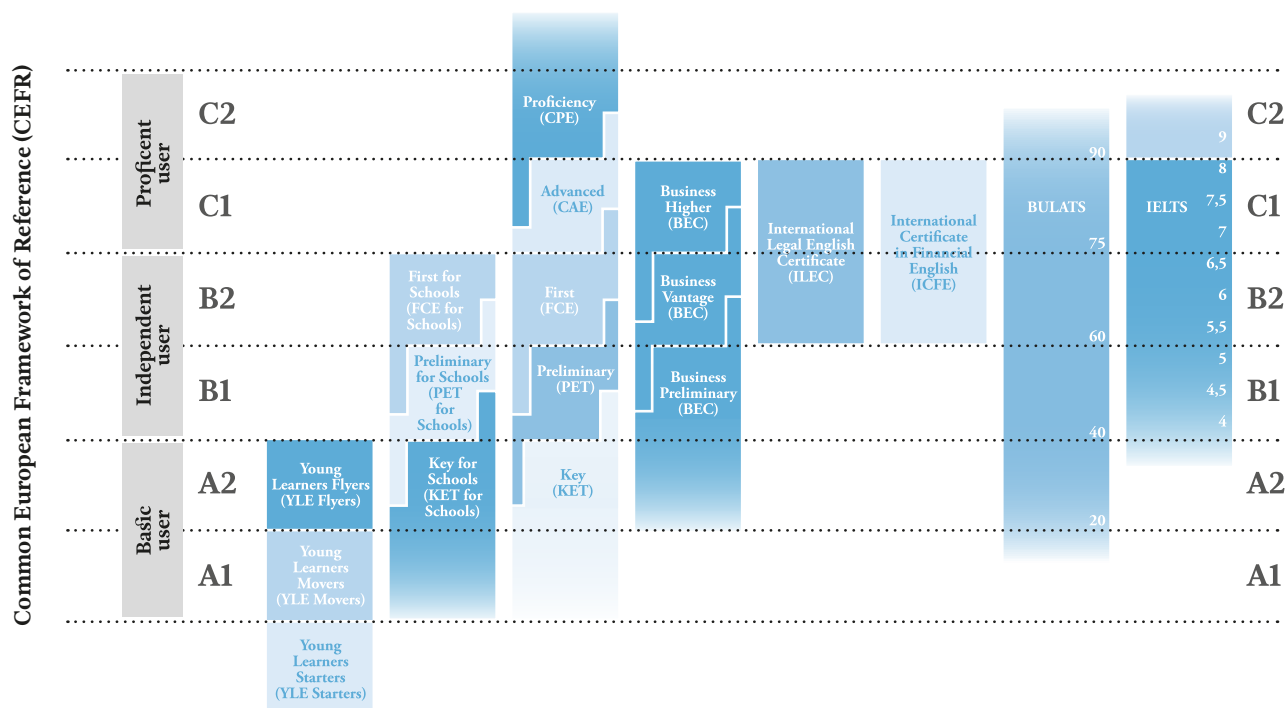

Tabela 1. Skala Cambridge English. Źródło: *Principles of Good Practice. Quality management and validation in language assessment 2013*

znajomości, ale w celach komunikacyjnych. Należy podkreślić, że obecny egzamin ma inny charakter i jest skierowany do szerszej grupy kandydatów niż jego odpowiednik z początku XX wieku.

Oddziaływanie testu na nauczanie

Ważnym aspektem testowania jest jego wpływ na nauczanie i uczniów. W metodyce nauczania języka angielskiego zwykle się określać to zjawisko mianem *washback effect*. W praktyce oznacza to, że nauczyciele w procesie kształcenia językowego skupiają się głównie na uczeniu kompetencji podlegających testowaniu. *Washback effect* może być pozytywny lub negatywny, w zależności od tego, czy dany test pomaga w osiągnięciu celów nauki przewidzianych programem nauczania, czy utrudnia ten proces. W negatywnej wersji nauczyciel koncentruje się na wybranych aspektach, zaniedbując inne, w tym te, które powinny być rozwijane zgodnie z założeniami programowymi.

Przykładem negatywnego wpływu testowania na proces nauczania jest egzamin, który nie zawiera zadań z zakresu jednej ze sprawności językowych. Jeśli mamy do czynienia z uznanym testem, bardzo łatwo może dojść do sytuacji, w której nauczyciel będzie poświęcał rozwijaniu tej sprawności coraz mniej uwagi, aż do całkowitego jej pominięcia. W przypadku pozytywnego oddziaływania testu sprawdza on te same sprawności i zagadnienia, które są ujęte w programie nauczania. Co więcej, test może mieć zwiększone pozytywne oddziaływanie, jeśli w wyniku jego analizy pod kątem trafności w programie nauczania pojawiają się zmiany, które służą rozwojowi ucznia.

Testowanie jako element akwizycji języka

Cambridge English oferuje egzaminy na różnych poziomach biegłości językowej i dla różnych kandydatów (por. Tabela 1.), zgodnie z zasadą *fit for purpose*, w myśl której kandydat może wybrać egzamin optymalny dla niego na danym etapie edukacji.

Patrząc na dół skali *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego*, dostrzeżemy testy, które sięgają od poziomu pre-A1 do poziomu A2. Są to testy *Young Learners English (YLE) Tests*, które są przeznaczone dla dzieci w wieku 7-12 lat. Obejmują one trzy poziomy:

- YLE Starters – poziom pre-A1;
- YLE Movers – poziom A1;
- YLE Flyers – poziom A2.

Można zadać pytanie, czy testowanie znajomości języka na tak niskich poziomach jest zasadne. Zaczniemy od tego, że test językowy we współczesnej metodyce nauczania, w szczególności dotyczy to kontekstu szkoły podstawowej, powinien odgrywać rolę motywacyjno-rozwojową. Ponieważ mówimy tu o certyfikacji zewnętrznej, nienarzuconej przez MEN, z oczywistych względów możemy zaniedbać czynnik wysokiego stresu związany z uzyskaniem nieodpowiedniej oceny i ewentualnymi konsekwencjami słabego wyniku dla dalszej nauki w ramach edukacji formalnej. Ponadto testy YLE zostały zaprojektowane tak, aby w informacji zwrotnej dla ucznia nie było odniesienia do tradycyjnej formy przedstawiania ocen i, co za tym idzie, interpretowania wyników testu w kategoriach zdany/niezdany. Wyniki testów YLE przedstawiane są za pomocą tarcz. W sumie uczeń może zdobyć ich 15, po pięć za każdy komponent: *Reading&Writing, Listening, Speaking*. Uznaje się, że 10 tarcz jest wynikiem wystarczającym, aby dziecko mogło zacząć naukę na wyższym poziomie.

Doświadczenie Centrum Egzaminacyjnego Cambridge English Lang LTC pokazuje, że testy Cambridge English YLE odgrywają ważną rolę dla trzech grup odbiorców: uczniów, nauczycieli i rodziców.

Zaczynając od ostatniej grupy: rodzice obecnie bardzo wcześniej zaczynają inwestować w edukację językową swoich dzieci. Często jednak nie mają pewności, jaki poziom biegłości językowej prezentują ich pociechy, ile naprawdę potrafią i czy umiałyby zachować się odpowiednio w różnych sytuacjach komunikacyjnych z użyciem języka angielskiego.

Wynik testu YLE i dyplom Cambridge English Language Assessment stanowi dla nich miarę tego, co ich dziecko umie. Jest to również weryfikacja poziomu nauczania języka obcego w szkole, do której dziecko uczęszcza. Dla nauczycieli natomiast testy YLE jasno wyznaczają zakres materiału i umiejętności, które dziecko na danym etapie kształcenia językowego powinno zdobyć. Zakres programu nauczania

przygotowującego do testów YLE jest tak szczegółowy, że wiadomo, jakie słownictwo, struktury gramatyczne i funkcje językowe dziecko powinno opanować, aby z sukcesem przystąpić do egzaminu. Co więcej, kompleksowość testów YLE i fakt, że obejmują one wszystkie sprawności językowe, czyli: czytanie, słuchanie, pisanie i mówienie, kształtuje właściwe podejście do nauczania języka obcego dzieci. Najbardziej widoczne jest to na przykładzie sprawności mówienia, którą trudno testować na niskich poziomach i której ćwiczenie jest często zaniedbywane w procesie uczenia. Ale czym właściwie jest mówienie na poziomie pre-A1? Patrząc na etapy akwizycji języka ojczystego, łatwo zauważymy, że zanim dziecko zacznie się komunikować werbalnie, musi przejść przez tzw. cichy okres (ang. *silent period*), w czasie którego „chłonie” język, zanim zacznie wypowiadać najpierw pojedyncze wyrazy, potem frazy kilkuwyrazowe, aby wreszcie przejść do dłuższych wypowiedzi. W tym czasie dziecko jest w stanie zrozumieć, co się do niego mówi, i reagować niewerbalnie na komunikaty językowe (za pomocą ruchu, mowy ciała itp.). Jeśli te same zasady zastosujemy do akwizycji drugiego języka, to zrozumiemy, że sprawnością mówienia na poziomie pre-A1 jest niewerbalne reagowanie na komunikaty językowe oraz jedno- i dwuwyrazowe wypowiedzi na tematy dotyczące zainteresowań dziecka. W przypadku dzieci umiejętności receptywne są znacznie bardziej rozwinięte niż umiejętności produktywne. Oznacza to, że dziecko jest w stanie więcej zrozumieć niż powiedzieć. Chociaż komponent ustny testu YLE Starters trwa krótko (3-5 min), to rola uświadamiania wagi sprawności mówienia od najniższych poziomów jest nieoceniona w perspektywie dalszego rozwoju dziecka. Z obserwacji Centrum Egzaminacyjnego Cambridge English Lang LTC wynika, że szkoły przygotowujące dzieci do testów YLE mogą się pochwalić bardzo komunikatywnymi uczniami, którzy nie mają bariery językowej i chętnie uczestniczą w projektach międzynarodowych.

Test jako metoda pracy nie tylko z uczniem zdolnym

Rozmawiając z nauczycielami, spotykam się czasem z przekonaniem, że egzaminy zewnętrzne są przez nich postrzegane jako dodatkowe obciążenie w pracy. Co więcej, nauczyciel bywa nie do końca przekonany o słuszności certyfikacji zewnętrznej. Zwykło się myśleć, że egzamin zewnętrzny

Cambridge English: Preliminary for Schools		
Komponent	Waga komponentu	Zadania
Reading&Writing	50 proc. całości	Uczniowie wykazują zrozumienie treści zawartych w ogłoszeniach, notatkach prasowych lub na stronie internetowej. Są w stanie stworzyć krótką wiadomość tekstową oraz napisać dłuższe opowiadanie lub list.
Listening	25 proc. całości	Uczniowie wykazują zrozumienie treści zawartych w ogłoszeniach, krótkich wywiadach i rozmowach na tematy związane z życiem codziennym. Umieją rozpoznać intencje i nastawienie rozmówcy.
Speaking	25 proc. całości	Uczniowie zdają egzamin w grupie dwu- lub trzyosobowej. Odpowiadają na pytania egzaminatora, prowadzą rozmowę i negocjują w kontekście zadanego tematu. Bez przeszkód komunikują się na tematy związane z ich zainteresowaniami, szkołą i sposobami spędzania wolnego czasu.

Tabela 2. Struktura egzaminu *Preliminary for Schools*. Źródło: [Cambridge English](#)

to dobra ścieżka rozwoju dla tzw. ucznia zdolnego, który wychodzi poza ramy edukacji szkolnej i wymaga dalszej stymulacji. Jako metodyk współpracujący z nauczycielami i pomagający im wdrażać egzaminy w program nauczania nie zgadzam się z takim poglądem. Egzamin zewnętrzny jest dobrą możliwością rozwoju nie tylko dla ucznia zdolnego, ale także dla wszystkich innych uczniów, mniej zainteresowanych nauką języków obcych – ze względu na swój motywacyjny charakter.

Przykładem egzaminu, który zdobył ogromną popularność dzięki swojemu pozytywnemu oddziaływaniu na uczniów, jest *Cambridge English: Preliminary for Schools* (PET) na poziomie B1. Historia egzaminu sięga 2008 r., kiedy to Cambridge English, wychodząc naprzeciw potrzebom uczniów, zdecydowało się na dostosowanie egzaminu *Preliminary* do młodszych kandydatów. Dbałość o trafność testu jest gwarancją wysokiej jakości egzaminów Cambridge English. Dzięki regularnej obserwacji profilu kandydatów Cambridge English jest w stanie na bieżąco reagować na zmieniające się potrzeby osób uczących się języka angielskiego i dostosowywać formułę egzaminu tak, by sprawdzała umiejętności przydatne kandydatowi (por. Tabela 2.).

Ponadto egzamin *Preliminary for School* zdobył wyjątkowe uznanie wśród uczniów i nauczycieli dlatego, że zagospodarował trudną i dużą przestrzeń językową przed egzaminem *Cambridge English: First* (dawniej FCE). Typowym kandydatem przystępującym do egzaminu *Preliminary* jest gimnazjalista przygotowujący się do egzaminu gimnazjalnego, zbliżonego poziomem do egzaminu *Preliminary*. Oznacza to, że nauka do egzaminu zewnętrznego może uzupełniać i wzbogacać przygotowanie do egzaminu na zakończenie szkoły gimnazjalnej. Na tym etapie nauki opanowanie zagadnień gramatycznych i poszerzenie słownictwa wymaga dużej systematyczności i pracy ze strony ucznia. Dlatego niezwykle ważne jest zrównoważone podejście do nauczania języka i niezaniechanie żadnej z czterech sprawności językowych.

Dla ucznia przystąpienie do egzaminu *Preliminary for Schools* jest formą sprawdzenia swoich umiejętności przed egzaminem gimnazjalnym. Proces przygotowania do testu gwarantuje równomierny rozwój wszystkich sprawności z naciskiem na komunikatywny charakter uczenia. Zdanie egzaminu *Preliminary for Schools* jest dużym osiągnięciem i umożliwia uczniowi wyznaczenie sobie kolejnego celu, jakim

jest osiągnięcie samodzielności językowej (ang. *independent user*), czyli egzamin *Cambridge English: First*.

Certyfikacja jako inwestycja w rozwój zawodowy nauczyciela

Źródłem motywacji dla ucznia jest inspirujący nauczyciel. Myśląc o egzaminach i certyfikatach, z reguły wyobrażamy sobie nauczyciela w roli osoby przygotowującej uczniów do testów bądź oceniającej ich postępy. Warto jednak, aby nauczyciel umiał podsumować swój dorobek i zastanowić się nad dalszym rozwojem kariery zawodowej. Autorefleksja i świadomy rozwój zawodowy przeciwdziałają wypaleniu zawodowemu i pomagają dostosować swoje kwalifikacje do zmieniającej się sytuacji na rynku edukacyjnym. Podobnie jak w przypadku uczniów, nauczyciel może piąć się po kolejnych szczeblach rozwoju zawodowego, zdobywając po drodze coraz to nowe kompetencje i kwalifikacje. W Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli LANG LTC współpracujemy z nauczycielami chcącymi dalej rozwijać się zawodowo, otwartymi na nowe metody pracy wykorzystujące także nowe technologie. Cambridge English przygotował mapę rozwoju zawodowego takiego nauczyciela: <http://www.cambridgeenglish.org/images/165722-teaching-framework-summary-.pdf>. Ten schemat powstał przy uwzględnieniu certyfikatów zawodowych (<http://www.cambridgeenglish.org/images/165723-teacher-mapping-document.pdf>) stanowiących międzynarodowy wyznacznik kariery nauczyciela. Początkujący nauczyciel, pragnący specjalizować się w nauczaniu dzieci, może być zainteresowany certyfikatem *Teaching Knowledge Test (TKT) Young Learners (YL)* i kursem, który go do tego przygotowuje, oferowanym przez niektóre centra egzaminacyjne, w tym Lang LTC. Kurs TKT YL jest przeznaczony dla nauczycieli pracujących z uczniami w wieku 6-12 lat. Daje on możliwość pogłębienia wiedzy na temat specyfiki tej grupy wiekowej oraz poszerzenia zestawu technik i aktywności używanych w pracy z uczniami w tym wieku. Kurs kończy się egzaminem *TKT YL Cambridge English*, który sprawdza znajomość zagadnień metodycznych i praktycznych aspektów pracy z tą grupą wiekową. Certyfikat *Cambridge English TKT YL* jest poświadczeniem wiedzy i umiejętności potrzebnych do uczenia małych dzieci. Bardziej doświadczony, ale nadal poszukujący nauczyciel, zdobędzie inspirację i praktykę, zapisując się na kurs CELTA, aby uzyskać międzynarodowy certyfikat dla nauczycieli *Cambridge*

English CELTA uznawany przez szkoły na całym świecie. Wieloletni praktyk i teoretyk zainteresuje się certyfikatem DELTA, który daje uprawnienia do pracy w charakterze lektora i metodyka w instytucjach edukacyjnych w Polsce i za granicą. W przypadku nauczycieli obowiązuje ta sama zasada, co w przypadku uczniów – *fit for purpose*.

Podsumowanie

Testowanie jest procesem dochodzenia do celu. Łatwiej jest sięgać dalej, jeśli ma się właściwą trampolinę. Umiejętne wykorzystanie właściwego narzędzia dydaktycznego, jakim może być zewnętrzny egzamin, wpływa na zwiększenie motywacji ucznia i poszerzenie jego kompetencji językowych. Ponadto test zewnętrzny w sposób obiektywny bada poziom językowy ucznia, potwierdza poziom nauki języka obcego w szkole i jest zrozumiałym punktem odniesienia dla rodziców. Należy pamiętać, że przystępowanie do testów zewnętrznych nie powinno być szansą dla wybranych. Odpowiednio dopasowany test daje możliwość rozwoju dla każdego ucznia.

Bibliografia

- Bailey, K. (1996) Working for Washback: a Review of the Washback Concept in Language Testing. W: *Language Testing*, nr 13/3.
- Komorowska, H. (2005) *Metodyka nauczania języków obcych*. Warszawa: Fraszka Edukacyjna.
- Krashen, S.D. (1982) *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Language Teaching Methodology Series.

Netografia

- <http://www.cambridgeenglish.org/images/22695-principles-of-good-practice.pdf>.
- <http://www.cambridgeenglish.org/images/165722-teaching-framework-summary-.pdf>.
- <http://www.cambridgeenglish.org/images/165723-teacher-mapping-document.pdf>.
- <http://www.cambridgeenglish.org/images/23154-research-notes-35.pdf>.
- http://www.poliglotti4.eu/docs/Research/An_Early_Start_Young_Learners_and_Modern_Languages_in_Europe_and_Beyond.pdf.

Joanna Kołakowska

Absolwentka Wydziału Lingwistyki Stosowanej UW. Kieruje Centrum Egzaminacyjnym Cambridge English Lang LTC, jest lektorem języka angielskiego, metodykiem i egzaminatorem. Prowadzi warsztaty metodyczne dla nauczycieli języków obcych. Autorka artykułów poświęconych kreatywnym metodom nauczania, wspieraniu autonomii ucznia oraz rozwojowi zawodowemu nauczycieli.